

השפעת תקשורת ההמונים על החברה נוכחת כבר שנים רבות, ובשנים האחרונות קשר זה התעמק במיוחד עקב האינטראקטיביות שיצר האינטרנט בכלל והמדיה החברתית בפרט. באמצעות המדיה החברתית, הציבור הרחב יכול לשתף תכנים אישיים וציבוריים, להגיב אחד לשני כמו גם לגופי תקשורת, ולמעשה נוצר היזון חוזר ותקשורת הדדית בין אנשים הנמצאים במרחקים, גופי תקשורת, ארגונים, קבוצות חברתיות ואנשים פרטיים. יחד עם השפעות ושימושים שונים של המדיה החברתית כגון שמירה על קשר עם חברים, חשיפה למידע רב ואינפורמציה חדשה, המדיה החברתית טומנת בחובן גם אפשרות לפגיעה ואלימות. בין המגזרים אשר עשויים להיות פגיעים ביותר במדיה החברתית הם ילדים ובני נוער. זאת בין היתר בגלל הנטיה של בני הנוער לאמץ התפתחויות טכנולוגיות חדשות במהירות, בשל השימוש הרב שלהם בטלפונים חכמים בעלי גישה לאינטרנט וכך לגלוש במדיה החברתית. מסיבות אלו, חשוב לבחון את עולמם האישי של בני הנוער במדיה החברתית, את החוויות שלהם במדיה החברתית, בין היתר חוויותיהם כקורבנות אלימות במדיה חברתית, פוגעים או עדים לאלימות במדיה החברתית. כמו גם את התפיסות שלהם בנוגע למדיה חברתית ובעיקר את תפיסות האלימות שלהם וההבדלים בין תפיסות המבוגרים והצעירים את האלימות במדיה החברתית.

שאלת המחקר הינה : כיצד נחויות ונתפסת אלימות מקוונת במדיה החברתית ע"י בני-נוער בגילאי 16-18?

לצורך מענה על שאלה זו נבחנו מחקרים אקדמיים וספרים בנושאי המדיה החברתית, האלימות במדיה החברתית, האלימות במציאות ובמדיה חברתית בקרב בני נוער ותפיסותיהם של בני נוער את האלימות במדיה החברתית. בחלק האמפירי של המחקר, בוצעו ראיונות עומק עם בני נוער בין הגילאים 16-18, אשר חשפו מנסיונם וחוויותם האישיות או מעדותם של חוויות של אחרים בנושא אלימות במדיה חברתית, וכן את תפיסותיהם את האלימות הזו. ממצאי המחקר עולה כי קיימים פערים בין תפיסות ממצאי החוקרים של האלימות בקרב בני-נוער במדיה החברתית, לבין אלו של בני הנוער שרואיינו. בפרקים הבאים מוצג הרקע המדעי, שיטת המחקר וממצאי הראיונות, וכן דיון בממצאים, מסקנות וסיכום.

שדה מחקר של התמכרות לאינטרנט הינו קשה להגדרה מדוייקת ולמדידה, זאת משום שההתנהגות האינטרנטית הבעייתית או הכפייתית אינה תסמין של התמכרות ישירה לאינטרנט כולו, אלא לפעילויות מסויימות ברשת. בקרב מתבגרים, קבוצת גיל שנוטה לאמץ טכנולוגיות חדשות במהירות גבוהה מקבוצות אחרות, התמכרות לפעילויות ברשת בעלות ההשפעות השליליות ביותר. הפעילויות המדוברות הינן בעיקר משחקי אינטרנט ומדיה חברתית. במדריך לאבחון וסטטיסטיקה של הפרעות נפשיות האחרון (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5, of 2013) משחקי אינטרנט צוינו כהפרעה, אך התמכרות

למדיה חברתית טרם קיבלה מעמד של הפרעה רשמית. אך אין בכך כדי להסיק שהתמכרות זו אינה הפרעה אמיתית, מאחר ומחקרים חדשים אוספים גוף ראיות שהולך וגדל על התמכרות זו והשפעותיה (Van den Eijnden, Lemmens & Valkenburg, 2016). התמכרות לבמדיה החברתית נמצאה כבעייתית ביותר בקרב בני נוער, בגלל השימוש הרב שלהם במכשירי הטלפון החכמים. עם זאת, חקר התמכרות למדיה חברתית מתבסס ברובו על מחקרי ההתמכרות למשחקי רשת, ובשל כך בעייתי בהגדרת גבולות ההתמכרות (Van den Eijnden, Lemmens & Valkenburg, 2016).

המדיה החברתית, ואתר הפייסבוק בפרט, מציעות פלטפורמה לייצוג עצמי כלפי אחרים. לפיכך, הנטייה הראשונית של האנשים היא לעצב את הפרופילים שלהם בפייסבוק באופן חיובי ואף מעורר קנאה. כך מחקרים של צ'או ואדג' (Chou & Edge, 2012) בחן את ההשפעות של השימוש בפייסבוק על תפיסות של אנשים את החיים של חבריהם, מכריהם ואף אנשים זרים במרחב הווירטואלי. ממצאי המחקר העלו כי משתמשי פייסבוק נוטים לשפוט אחרים לפי דוגמאות בולטות וזכירות של מידע אינטרנטי, ובנוסף משתמשים נוטים לייחס את התוכן החיובי בפייסבוק למאפייני אישיות ולא לנסיבות.

עם זאת, חשוב לציין שהילדים מוצאים את פייסבוק כזירה לעיצוב ובניית זהותם האישית, כמו גם לביסוס מעמד חברתי.

לאור ההקשרים הרבים בין הבריונות להשפעות חברתיות ורגשיות של הבריונות, עלתה ההתעניינות בחוויית בני הנוער בהקשר זה. מחקר אשר בדק את החפיפה בין ארבעת סוגי הבריונות הנחווים על - ידי בני הנוער - בריונות מילולית, בריונות ביחסים, בריונות פיזית ובריונות אלקטרונית. מטרת המבחן הייתה להבין את ההקשרים החברתיים - רגשיים, כגון מאפייני הפנמה והחצנה של רגשות, בעקבות חוויה של בריונות ואלימות, ביחס להקשרים בית-ספריים כמו פיקוח של הצוות, חוקים וציפיות של בית הספר להתנהגות תלמידים ומצב רוח כללי כלפי אלימות בבית הספר. לפיכך, נבחן האם מצב של בית ספר משפיע על קיום האלימות כלל ועל הרגשות והתפיסות של התמידים את האלימות כלפיהם. לצורך מחקר זה, מידע מדווח אישי נאסף מ-24,620 מתבגרים בכיתות ט' - יב' ב-52 תיכונים בארצות הברית. המחקר העלה ממצאים של חפיפה רבה בין סוגים שונים של קורבנות בריונות בקרב מתבגרים, המדווחים על סיכון לבעיות חברתיות-רגשיות. בנוסף נמצאו הבדלים מגדריים והבדלי גיל בהקשר לתבניות בריונות. ממצאים אלו מרחיבים את המחקרים הקודמים שקושרים בין סוגים שונים של בריונות והקשרים בית-ספריים (Bradshaw, et al., 2015)

תופעה זו היא אחת הדרכים בהן החברה האנושית, והאלימות שבקרבה, מסתגלות אל השינויים הטכנולוגיים והתקשורתיים של המציאות העכשווית. בהמשך לכך, מחקרים מהשנים האחרונות זיהו מגמה חדש בקרב צעירים המתגוררים בשכונות עירוניות המוכרות כאלימות. הטרנד הוא שימוש במדיה החברתית כמו פייסבוק, טוויטר ואינסטגרם במטרה להשוויץ

באלימות, לאיים על אחרים, לגייס חברים לכנופיה ופעילות של "כנופיית אינטרנט". המחקרים שבוצעו בחנו לרוב את התכנים המפורסמים על-ידי אותם הצעירים במדיה החברתית, אך לא נמצאו מחקרים הבוחנים את התפיסות של המבוגרים העובדים עם צעירים בשכונות נפגעות אלימות (Patton, et al., 2016).

אלימות ברשת או אלימות סייבר היא כר פורה למחקרי מדעי החברה, זאת במיוחד בקרב בני-נוער. המעבר מהעולם המוחשי אל הווירטואלי נראה כשמור לאלימות מילולית בלבד, אך מחקרים מראים כי השיימינג הדיגיטלי באמצעות מילים, תמונות, סרטונים ותוכן אחר, טומן בחובו כוח פיזי ונפשי.

כפי שנראה לעיל, מחקרים שונים חוקרים את תופעת האלימות בקרב בני-נוער, ובמציאות של היום, האלימות ברשת היא בין השכיחות והנפוצות ביותר בקרב צעירים. בעוד האינטרנט הופך במהרה לזירה התקשורתית והחברתית החדשה והחשובה ביותר, הוא הופך גם לזירת בריונות משמעותית בקרב בני-הנוער.

מחקרם של נוסנטיני ואחרים (Nocentini, et al., 2010) בוצע בשלוש מדינות באירופה: איטליה, ספרד וגרמניה. במחקר השתתפו שבעים מתבגרים, בתוך 9 קבוצות מיקוד. נראה כי כדי להגדיר מעשה כבריונות סייבר, לבני נוער חשוב במיוחד להבין האם מעשה הבריונות נעשה בכוונה תחילה כדי לפגוע בקורבן, מה הייתה ההשפעה של המעשה על הקורבן והאם הייתה חזרה על המעשה ובמידה וכן, מה הייתה התדירות. בנוסף, בני הנוער ביקשו לדעת האם מעשה הבריונות בוצע באנונימיות או בחשיפה מלאה, בפרטיות או באופן ציבורי ברשת. כל אלו בעלי חשיבות רבה לבני נוער כדי להבין את חומרת המעשה ולהגדירו כבריונות סייבר. כפי שנאמר, ההבנה של תפיסות בני-הנוער את בריונות הסייבר היא חשובה ביותר לזיהוי הנוכחות של התופעה ובניית תכניות התערבות. מחקר של בני-נוער שנערך בספרד, בחן את תפיסות המתבגרים לגבי בריונות סייבר ואלימות סייבר. בנוסף, במחקר נבחן כיצד קורבנות של בריונות ואלימות סייבר תופסים את התופעה. במחקר השתתפו 1,753 מתבגרים בין הגילאים 12-16, והמחקר בוצע באמצעות שאלון. מתוך חמישה קריטריונים של בריונות סייבר, מתבגרים ספרדים זיהו שימוש רק בשלשה: כוונה לפגוע, מאזן כוחות בלתי שווה ופרסום. בנוסף, מחקר זה מציג כי אגרסיביות מילולית וויזואלית שאינן נחשבות כבריונות סייבר, נתפסות בידי המתבגרים ככלים מרכזיים לתקשורת. אמנם הקורבנות והמקרבנים באמצעות בריונות סייבר זיהו את אותם הקריטריונים לבריונות סייבר, אך המקרבנים הצביעו על מאזן כוחות בלתי שווה כגורם העיקרי לבריונות, בעוד הקורבנות הצביעו על כוונה תחילה כגורם מרכזי ובמקום השני פרסום, כשמאזן הכוחות כמעט בלתי חשוב לתפיסתם (Guadrado-). (Gordillo, Fernandez-Antelo, 2015).

